

FENOMENUL ARTELOR PLASTICE ÎNTR-UN STUDIU ȘTIINȚIFIC FUNDAMENTAL

Doctor în studiul artelor **Ana MARIAN**

E-mail: anisoara-marian@yandex.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1530-0765>

Institutul Patrimoniului Cultural

Apărută în decembrie 2021 la Editura ARC, această antologie a artelor plastice din Republica Moldova cuprinde două componente indispensabile unei lucrări fundamentale de istoria artelor plastice: imagini calitative și concludente și un text care tratează perioada vizată, exhaustiv și veridic. Perfect stipulat, *Argumentul* din primele file ale antologiei motivează alegerea operelor pentru ilustrarea conceptului publicației, din care operele nu pot fi eliminate nemiștat, aria reprezentărilor incluzând toate domeniile: pictură, grafică, arte decorative, sculptură. Structura riguroasă cu prezentarea unei singure lucrări din partea fiecărui participant a favorizat conturarea unui tablou relevant al procesului artistic din republică, iar scoaterea din anonimat a numelor mai puțin cunoscute de plasticieni și a lucrărilor acestora este încă un punct forte al cercetării, care pune în valoare într-o manieră inedită și originală fenomenul artistic abordat.

În articolul introductiv de caracter generalizator, *Confluente în artele plastice contemporane din Republica Moldova*, autorul părții textuale, dr. hab. în studiul artelor Tudor Stăvilă, relatează elocvent despre toate genurile artei plastice și despre cei mai merituoși plasticieni, parcurgând sub aspect stilistic creația lor, începând cu primul deceniu al secolului al XX-lea și încheind cu etapa contemporană. Sunt analizate tendințele stilistice și conceptele, despre care Tudor Stăvilă spune: „De regulă, în artă, marile transformări nu se produc imediat, ci după o anumită perioadă de tranziție, în care noul și vechiul coexistă, influențându-se reciproc”. Adevărul afirmației în cauză transpare din paginile textului, fiind divers confirmat prin exemple de opere de răsunet și de cotitură ale plasticienilor consacrați, opere care la timpul lor au redirecționat și au impulsionat procesul artistic autohton. Criticul de artă Tudor Stăvilă pune accentul în textul său anume pe aceste opere inedite, care au depășit cadrul strict al rigorilor timpului în care au fost create.

În partea de text *Realismul socialist în RSS Moldovenească*, autorul analizează cu lux de amănunte distrugerile și pierderile, în special ale monumente-



Tudor STĂVILĂ, Mihai POTÂRNICHE.

Artele plastice din Republica Moldova. Confluente.

Chișinău: Editura „ARC”, 2021. 320 p.

lor (busturi și statui ale personalităților de vază), instalate în perioada interbelică, ale colecțiilor de opere ale Muzeului Național de Artă al Moldovei, înființat în 1939, ale lucrărilor de valoare din incinta Școlii de Belle-Arte din Chișinău, bombardată în anul 1941. Astfel, barbarismul sistemului totalitar sovietic poate fi comparat doar cu dezmațul devastator al armatei fasciste vizavi de patrimoniul artistic național. Realismul socialist este apreciat de către autor de pe pozițiile criticii de arte, dar fără a omite teroarea Gulagului siberian, care își deschidea porțile, în același rând, și pentru artiștii deveniți incozi puterii. Aceste adevăruri incontestabile sunt ilustrate prin opere de un vădit caracter angajat ideologic.

Caracteristică atât pentru creația măștrilor consacrați, cât și pentru majoritatea absolută a plasticienilor mai puțin cunoscuți, conformarea cu rigorile realismului socialist a servit scopului regimului de a limita libertatea de creație a plasticienilor, fapt care s-a soldat cu apariția unor lucrări opace, puțin expresive. Refuzul unor plasticieni de a se conforma rigorilor realismului socialist, atașamentul față de tradiție, spiritul liber și cutezător au creat un dialog tensionat cu puterea. Privite la distanță de timp, aceste opere ne

destăinuie aspecte relevante despre realitățile acelei epoci trecute în istorie.

Materialul cuprins în capitolul *Pictura* înglobează date despre cele mai reușite lucrări ale pictorilor moldoveni, relatarea fiind corelată la perioadele distincte: cea a realismului socialist și finalizată cu perioada contemporană. Autorul pune în valoare toată diversitatea abordării picturii de către plasticienii din acest spațiu. El sintetizează și parcurge, pas cu pas, evoluția stilistică a pictorilor, relevând importanța fiecărui creator pentru perioada următoare, atât legăturile, cât și detașarea plasticienilor de tradiție. Operele marilor maeștri ai picturii naționale – Mihai Grecu, Ada Zevin, Mihai Petric, Valentina Rusu-Ciobanu ș.a. – au fost interpretate de pe pozițiile și rigorile criticii de artă contemporane. Este evidențiat rolul manifestărilor artistice și culturale, ca, spre exemplu, Saloanele Moldovei (în 2020 – a XXX-a ediție), care au consolidat legăturile cu arta contemporană românească și cu cea occidentală.

Compartimentul *Grafica* este conceput de autor în conformitate cu perioadele istorice, elucidând succesiv și convingător schimbările stilistice și conceptuale în grafica moldovenească. Ilustrată prin numeroase exemple de lucrări care se regăsesc în imagini, evoluția graficii autohtone este reactualizată prin prisma criticii de artă, menționându-se studiile făcute de graficieni la Moscova, Kiev, Sankt Petersburg (Leningrad), Țările Baltice. Creația plasticienilor Ilia Bogdesco, Igor Vieru, Gheorghe Vrabie, Isai Cârmu, Alexei Colâbneac, Filimon Hămuraru ș.a. a fost pusă în valoare, nominalizându-se mai multe lucrări de succes. La fel, în atenția cititorilor sunt aduse evenimentele artistice importante ce au avut loc în republică: Simpozionul Internațional Workshop PaperArt (2002–2003) și Bienala internațională de Gravură (2011–2019).

Artele decorative, în calitate de compartiment, vizează creația plasticienilor începând cu anul 1948, când, în cadrul UAP din RSSM, a fost formată secția de Arte decorative. Creația distinșilor artiști Serghei Ciocolov, Luiza Iantzen, Nelly Sajin, Nicolae Coțofan, Mihai Grati, Maria Saca-Răcilă, Vlad Bolboceanu,

precum și a noii generații de plasticieni, a fost analizată succesiv și concludent. Marea diversitate a interpretărilor de autor în cadrul genului arte decorative a fost remarcată de Tudor Stavilă, care relevă și diversele manifestări în cadrul Bienalei de Artă Decorativă (anii 2010, 2012 și 2014).

Compartimentul *Sculptura* conține date despre desfășurarea procesului artistic autohton și variatele maniere de modelare. Sculptorii etapei realismului socialist – Claudia Cobizev, Lazăr Dubinovschi, Alexandra Picunov-Târțău, Naum Epelbaum, Brunhilda Epelbaum-Marcenco, Galina și Boris Dubrovin, Iurie Canașin ș.a., precum și sculptorii contemporani – Tudor Cataraga, Ion Zderciuc ș.a., sunt prezenți prin lucrări de rezonanță. Diversele genuri ale sculpturii au fost explorate prodigios de către autorii autohtoni. Atât sculptura de șevalet, cea monumentală, cât și plastica de mici dimensiuni prezintă mostre de o deosebită eleganță artistică. Genul sculpturii, supus presiunilor ideologice în perioada sovietică, capătă noi conotații în perioada contemporană, îmbogățindu-se cu opere originale.

Concluzionând, putem afirma că antologia autorilor Tudor Stavilă și Mihai Potârniche *Artele plastice din Republica Moldova. Confluențe* constituie un exemplu demn de urmat în aspect de cercetare, evaluare și selectare riguroasă a operelor de artă plastică. Aprobate de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale și editate cu suportul Ministerului Culturii al Republicii Moldova, acest proiect al maestrului fotograf Iurie Foca este o mărturie indubitabilă a valorii artei naționale. Apărută la Editura ARC, antologia de o excelentă calitate tipografică conține imagini realizate de Iurie Foca, Mihai Potârniche, Andrei Mardari, Mihai Vengher, inclusiv aflate în arhivele personale ale autorilor. Plasate în ordine alfabetică, imaginile întregesc tabloul general al investigației. Pe lângă operele marilor maeștri sunt puse în circuit și lucrări mai puțin cunoscute ale plasticienilor autohtoni.

Nu ne rămâne decât să felicităm întregul colectiv care a lucrat la această carte, ce constituie, cu siguranță, o realizare valoroasă și durabilă în timp.